

DOI: 10.31866/2616-7581.5.1.2022.258134

УДК 398.8:783.65

САКРАЛЬНІ ПІДСТАВИ НАРОДНОПІСЕННОЇ ТВОРЧОСТІ

Анатолій Іваницький*доктор мистецтвознавства, професор, член-кореспондент;**ORCID: 0000-0002-1991-5679; e-mail: zhurnalist@ukr.net**Національна академія наук України, Київ, Україна*

Анотація

Мета дослідження – визначити вплив на інтуїтивно-творче формування пісенної символіки (зокрема, музично-типологічної), який відбувався через інстинкти. **Методологія дослідження.** Підкреслено, що фольклор – система надзвичайно складна, набагато складніша для систематизації за літературу й музику. Тому критерії жанрової класифікації писемних творів до фольклору можна використовувати частково, усвідомлюючи їх умовність. У фольклорі, який є носієм дописемного досвіду людства, крім ментальних формотворчих та естетичних здобутків, знайшли також відображення біологічні інстинкти. Через інстинкти відбувався вплив на інтуїтивно-творче формування пісенної символіки (зокрема, музично-типологічної). **Наукова новизна дослідження.** У статті наголошується, що фольклор – спадщина неолітичного світогляду (феномени: магічний, релігійний, організаційно-соціальний, юридичний – як весілля). За кілька тисяч років під впливом історичних обставин, а далі християнства в неолітично-фольклорній спадщині сталися значні деформації. Найсуттєвіше зміни позначилися на лексиці текстів і мелодиці пісень: вони є найменш стабільними в бігові часу складниками пісні. Значно менше час позначився на обрядах, віруваннях та особливо музичних формах пісень. Найтривкіше збереглася ритмоструктура музичних форм, а також складочислова будова пісенних текстів, яка завжди органічно поєднана з музичною ритмікою. **Висновки.** Стійкість обрядових дій протягом тисячоліть, що властива усім релігіям (і язичництву також), обумовлена насамперед впливом сакральності. Але сакральність діє не на розум, а на почуття. Задля її ствердження і було опрацьовано магію круговерті землеробського року та лінійного руху людського життя (від колиски до могили). Щоб закріпити у свідомості роду (племені) через магію закони річного аграрного циклу, волхви-жерці інтуїтивно опрацьовали досконалу музичну систему пізнавальних знаків: зими, весни, літа. Те ж поширюється і на родинні обряди. Власне обрядові наспіви мають чітко визначені ритмічні структури, які асоціюються з певною порого року, з родинними подіями.

Ключові слова: фольклор; біологічні інстинкти; пісня; символіка; обряд; рід; езотерика

Вступ

Фольклор – система надзвичайно складна, набагато складніша для систематизації за літературу й музику. Тому критерії жанрової класифікації писемних творів до фольклору можна використовувати частково, усвідомлюючи їх умовність. У фольклорі, який є носієм дописемного досвіду людства, крім ментальних формотворчих та естетичних здобутків, знайшли також відображення *біологічні* інстинкти (тут і надалі курсив авторський – А. І.). Через інстинкти відбувався вплив на інтуїтивно-творче формування пісенної символіки (зокрема й музично-типологічної).

Мета

Мета статті – визначити вплив на інтуїтивно-творче формування пісенної символіки (зокрема, музично-типологічної), який відбувався через інстинкти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Людина як біологічна істота підкоряється двом провідним інстинктам. Найперший – потреба в засобах *фізіологічного існування* (їжа). Другий за значенням інстинкт – *статевий*. Він діє як закон продовження роду і *волі роду* до відтворення. Чоловіки й жінки в оманливій грі зваб, симпатій та парування лише підкоряються законові природи стосовно забезпечення безсмертя *біологічного виду*. А. Шопенгауер писав щодо зваб кохання: «І тут, як в усякому інстинкті, істина, для того, щоб впливати на волю, прибирає подобу ілюзії» (Шопенгауер, 1992, с. 382).

Під впливом інстинкту продовження роду утворилися мотивовані ним два обрядові комплекси: весілля та пісні й звичаї родильно-хрестинної обрядовості. Останні групуються, по-перше, навколо народин, по-друге, хрестин. Хрестини – умовна (церковна) назва символів і дій, які почали складатися з виникненням родової общини ще у верхньому палеоліті (очевидно, не пізніше мезоліту). У той час це напевно був *обряд прилучення новонародженого до роду*. Християнство лиш перебрало на себе права ініціації, що задовго до нього належали жерцям (жрицям?) та волхвам палеолітичного суспільства.

Пісні народин (про журавля, про бабцю-повитуху та пологи, честування новонародженого й батьків) належать до сакральної частини родильної обрядовості. Пісні кумівські та бесідні (у переважній їх частині) представляють профанну частину співів. І вже ця емоційно-виразова диспозиція, обумовлена обставинами родильної обрядовості, подає вагомий аргумент на користь того, щоб зарахувати кумівські й бесідні пісні саме до цього обряду. Незаперечним є те, що кумівські й бесідні пісні виникли саме в умовах родильно-хрестинної обрядовості – й *ні за яких інших обставин вони з'явитися не могли*. І не має значення, що зараз вони співаються також і за інших побутових обставин (на весіллі, колись на бесідах у корчмі).

Немовлят з перших днів заколисують співом. Тому простежується характерна звукова паралель між родильними (= хрестинними) й колисковими наспіва-

ми. Ф. Колесса, розглядаючи зібрані ним народні пісні Підкарпатської Русі, зауважив, що з хрестинними «...музичною формою тісно зв'язуються приколискові пісні». І ще в іншому місці: «Приколискові пісні ч. 22-26 долучено до хрестильних, з якими вони тісно в'яжуться формою вірша й характером мелодії». Ці два види як споріднені уміщено під спільною рубрикою «V. Хрестильні й приколискові пісні» – 5 хрестинних і 4 колискових (Колесса, 1938, с. 50).

Слід зазначити ще одну своєрідність масиву родин-хрестин. Функційно-знакову роль в обряді передусім відіграють тексти пісень – їх зміст і обставини виконання. Тоді як добір наспівів має, образно кажучи, ознаки «попурі».

Родильно-хрестинні пісні звучать переважно після повернення з церкви – на обіді на честь немовляти, кумів, батьків, родичів. Серед співів значне місце належить гумористичній тематиці. Насамперед це кумівські (про кума й куму), дотепні натяки на симпатії й фліртування кумів. Виконуються вони здебільшого з пританцівками. Майже усі кумівські наспіви засновані на козачково-гопакових структурах і дводольних танцювальних метрах. Тому вони становлять особливо чітко окреслений структурно-типологічний масив.

За оригінальністю й винахідливістю ритміки, форми та за змістом привертають увагу *лемківські* хрестинні пісні. Лемки протягом століть контактували з іншими слов'янами (насамперед словаками, поляками), а також з угорцями. Від сусідів лемки сприйняли схильність до б-складових сегментів текстової си-лабіки, смак до ритмічної чіткості. За допомогою цих та інших ресурсів у лемків часто видозмінювалися загальнопоширені форми української музичної ритміки й форми.

Виклад матеріалу дослідження

Судження про фольклор як спадщину *неолітичного світогляду* (феномени: магічний, релігійний, організаційно-соціальний, юридичний – як весілля) зараз не заперечується. За кілька тисяч років під впливом історичних обставин, а далі християнства в неолітично-фольклорній спадщині сталися значні деформації. Найсуттєвіше зміни позначилися на *лексиці* текстів і *мелодиці* пісень: вони є найменш стабільними в бігові часу складниками пісні. Значно менше час позначився на обрядах, віруваннях та особливо музичних формах пісень. Найтривкіше збереглася *ритмоструктура музичних форм*, а також складочислова будова пісенних текстів, яка завжди органічно поєднана з музичною ритмікою.

Структура музично-поетичних форм обрядового фольклору (насамперед ритміка) своєю стабільністю завдячує причинно-психологічним зв'язкам із *функцією пісні* та мисленням. Функція внаслідок важливості солярного циклу для землеробства обумовлює зосередження магічних ритуалів навколо колядувань (ініціація аграрних дій), веснянок (початок землеробства), Купайла (підбиття підсумку зимової ініціації та весняної польової праці). Саме функція ритуальних співів від початків землеробства і дотепер обумовила збереження (хоча й не без втрат) календарних обрядів та пісень, а також і родин-хрестин.

Стан сучасної науки дозволяє поглиблювати пізнання фольклору, спираючись на продуктивні ідеї попередників. До них належить започаткований К. Квіт-

кою *функційний* підхід – з'ясування ролі фольклорних творів у землеробському та суспільному побуті. Цей метод К. Квітка застосував для виявлення *соціальних функцій* різних народних музичних інструментів. Проте наслідки *ідеї* виявляються ширшими, ніж її конкретне докладання. Функційний підхід дієвий тим, що дає змогу частково підійняти завісу навколо мислення й творчості *дописемних часів*.

Сфера *соціального* охоплює весь верхній палеоліт, і зокрема те, що є вужчим предметом нашого розгляду – історію землеробського побуту. Цей побут і світогляд від неоліту й до середини ХХ ст. змінювався дуже поволі. «Чим краще ми починаємо бачити минуле, тим більше переконуємося, що так званий історичний час (аж до «сучасного» часу та *включно з ним*) – це усього лиш пряме продовження неоліту. Більш складний і диференційований – безперечно [...]. Але час, що рухається по суті тими ж коліями й на *тому ж рівні*» (Тейяр де Шарден, 1987, с. 166-167).

Отже, докладання *функційного* методу до *зародження* обрядової традиції в *неоліті* зумовлене неперервністю історичного процесу. Звернувшись до *езотеричних* знань і враховуючи *функції творців та виконавців* обрядів та пісень, можна гіпотетично (й доказово) відтворити взаємопов'язані ритуальні явища: рольовий розподіл функцій між *жерцем і племенем* та картину постановки обрядовості у *дописемний час*.

В. Вернадський на матеріалах історії науки показав закономірність поступу творчої думки: «Нові знання і нові ступені, досягнуті в науковій галузі, неминуче передаються далі нерозривно пов'язаними з нею іншими сторонами людської свідомості та розсувають їх межі». І в іншому місці: «Одночасно історія змикається з біологічними науками. На кожному кроці починає виявлятися біологічна основа історичного процесу, не підозрюваний раніше й до цього часу, напевно, недостатньо враховуваний *вплив до людського (палеоантропного) минулого людства; в мові й мислі, в усьому його устрої та в його побуті виочнюються перед нами найміцніші ниті, що пов'язують його з його найвіддаленішими предками*» (Вернадський, 1981, с. 55).

Увібравши фундаментальні світоглядні, культурні й технологічні досягнення палеоліту, постає землеробська доба з небаченим доти розвитком *солярних культур*. Р. Генон (2002) підкреслював: «...у традиції важливий саме її початок – усе інше лише розкриття, а зовсім не докладання чогось "нового"» (с. 56).

Вихід дослідницької думки на *початок* традиції, реставрація *магічних та світоглядних* підвалин життя доісторичної людини неможливі без звертання до напрацювань різних наукових дисциплін. В. Вернадський вказав на головну тенденцію наукового поступу: «...у наш час грані між науками стираються; ми науково працюємо за *проблемами*, не рахуючись з науковими рамками» (Вернадський, 1981, с. 289). Цей висновок спонукає й фольклористику подолати межі поставлених дискурсивною методикою обмежень сфери досліду.

Фольклор (початково як система магічних культурів) постав у неоліті після переходу від збиральницько-мисливського до землеробсько-скотарського побуту, а отже й від кочового до *осілого способу життя*. Цей перехід, названий *неолітичною трансформацією* (або неолітичною революцією) (Тейяр де Шарден, 1987, с. 166), потужно позначився як на економічній, так і на духовній складовій того-

часного побуту й вірувань. Життя в неоліті, порівнюючи з мезолітом, набагато ускладнилося, зокрема зросла залежність людини від природних (насамперед атмосферних) явищ. Негативний вплив природних чинників на наслідки землеробства передбачити було неможливо (як і нині). Ця невизначеність майбутнього стає головним приводом для виникнення землеробських магічних ритуалів. «Ми не знаходимо магію за обставин, – підкреслював Б. Малиновський, – де справа визначена, надійна і цілком перебуває під контролем раціональних методів: технологічних процесів. Але ми знаходимо магію там, де безумовно присутній елемент безпеки» (Малиновский, 2004, с. 326).

Обрядова пісенність визначається музично-типологічними, ритуальними та семантичними особливостями, завдяки яким вона суттєво відрізняється від епічного та ліричного родів фольклору. Ці відмінності також поширюються на стилістику (модальна мелодика, гетерофонна фактура обрядових наспівів), але особливо виразно проступають у структурах вірша та музичної ритміки, у формах пісень.

Важливе значення для збереження жанрової визначеності та цілісності обряду мають *наспіви*. К. Квітка зазначав: «У формі й характері виконання календарних обрядових пісень значною мірою виявляються риси, властиві коли не усьому розряду, то, принаймні, значним групам, що належать до цього розряду пісень» (Квитка, 1971, с. 74). Про це ж писав Ф. Колесса. Обидва дослідники, властиво для тогочасного розуміння обрядового фольклору та методики його дослідження, наголошували на *структурних відмінностях* музично-пісенних типів у різних обрядах. При цьому поза увагою залишилися *езотеричні* підстави несхожості типів мелодій в різних обрядах. А вони є вирішальними.

Структурно-типологічна несхожість найдавніших зразків обрядових мелодій різних функційних груп – явище *вторинне*. Для розуміння структурної дивергенції жанрових ознак потрібно брати до уваги *езотеричну* підставу, коди світогляду неолітичної людини. Магічне осягнення дійсності відбувалося в ритуальному діалозі роду й волхва, який був посередником між родом і космічними силами (богами). Й. Гейзінга підкреслював роль духовних провідників в організації життя родових спільнот так: «В основі усякої езотеричності лежить договір: ми, посвячені, будемо вважати оце таким-то, розуміти отак-то, захоплюватися тим-то» (Хейзінга, 1992, с. 278).

У сфері співних соціальних діалогів (респонсії) музичні наспіви є найкраще збереженим доказом цього, значною мірою ініційованого на рівні *підсвідомості*, ритуального «договору». Обряд і його *музичну емблематику* створювали жерці-волхви. В наспівах обрядів втілено чуттєві образи та відповідні їм логічні структури (останні на рівні підсвідомості), пов'язані з землеробським календарем. Вони однозначно розрізняються «на слух»: діють як фактор функційної адресності, не потребують тлумачення та з покоління в покоління відіграють роль асоціативних пускових механізмів асоціацій: наприклад, це – *Сонцестояння, Рівнодення, Весілля* тощо. Зараз серед обрядових наспівів немало зразків пізнішого походження – таких, які не містять конкретного семантичного коду. І цьому не слід дивуватися, зважаючи на те, що обрядова творчість виникла близько восьми тисяч років тому. Протягом такого тривалого часу відбувалися асиміляційні

та міграційні процеси, змінювалися мови. Дивуватися слід іншому: як до XXI ст. дійшли не те що уламки, а стільки й таких достатньо збережених форм, що це й забезпечує фольклористиці підстави для дослідження структури й типології обрядових наспівів. А попереду – майже цілинний пласт, пов'язаний з езотеричною проблематикою.

Стимулом відбору структурно-жанрових ознак для обрядових наспівів була потреба в *магічно-звуковому опредмеченні* цілком певних матеріальних і духовних явищ: життєдайності землі, окоту свійських тварин, ствердження шлюбу, проводів «на той світ». «Священне уявлення є щось більше, ніж уявне здійснення, ніж символічне втілення, воно є *містичним перетворенням*. У цьому уявленні щось невидиме й невимовне набуває прекрасної, сутнісної, священної форми. Учасники культу переконані, що дія ця актуалізує певне благо, і таємний вищий порядок речей освячує при цьому їхнє звичайне життя» (Хейзинга, 1992, с. 25).

В обрядовому календарі музична емблематика зосереджена навколо трьох головних солярних вузлів: *зимового й літнього сонцестоянь та весняного рівнодення*. Осінь в неолітично-землеробському календарі індоєвропейців – осіннє рівнодення – не має музично-типологічних ознак. Осінь – час відпочинку від тяжкої землеробської праці. Восени збирали гриби, ягоди, співали пісень для власного вдоволення. Календарний землеробський рік розпочинається з *зимового сонцестояння*. Воно ініціює *магічний* початок землеробського року. Навколо нього зосереджуються тисячі обрядів, пісень, жанрів, вірувань. Це велетенський пісенно-обрядовий комплекс, живий і досі на землях українських, білоруських, російських, західнослов'янських, романо-германських – загалом серед індоєвропейських народів. Він розпросторюється (через Йордань, Масницю, Колодія) аж до *весняного рівнодення*, звідки розпочинається власне землеробська праця і змінюється характер наспівів та обрядовості.

Спіраючись на думки О. Потебні, М. Коробки, М. Грушевського і поділяючи їх, Ф. Колесса припускав, що сучасні колядки та інші «зимові» жанри в дохристиянські часи співалися навесні. «Новий рік у слов'ян, – писав Ф. Колесса, – святковано з початком весни, у березні. Тим-то й пояснюється, що в колядках зустрічаємо так багато весняних мотивів та що українські колядки під оглядом змісту й форми так близько підходять до білоруських "волочених" пісень, які на Великдень співають дружини "волочечників", зорганізовані так само, як наші колядники» (Колесса, 1970, с. 383).

Проте неможливо погодитися, що велетенський солярно-аграрний зимовий комплекс індоєвропейських народів *цілого континенту* начебто під тиском пізніших чинників, – як християнство та зміна календаря міг бути *просто собі переставлений* з весни на зиму. І як би в такому разі *практична* свідомість землероба погоджувалася з тим, що в грудні-січні «орали», «сіяли», ластівки літали? Щось із такою концепцією негаразд.

У вислові Ф. Колесси та судженнях його попередників є ще один недолік. Між зимовим сонцестоянням і Новим роком *не існує ототожнення*. Новий рік у різні часи та в різних народів відзначався як взимку, так і навесні, і у вересні. Предки слов'ян і скандинави відзначали Новий рік взимку. Березневий Новий рік – у день весняного рівнодення – святкують іранці, казахи, таджики, китайці

(ці двічі – ще й у січні). Та на який би час не «призначалося» настання Нового року, ця дата належить до *хронології* – нею відлічували й вимірювали *лінійний час* (людського життя, віку тварин тощо). Це поняття не належить до *циклічного*, яким була *землеробська психологія*, а отже, вже з цієї причини Новий рік в індоєвропейців був святом, позбавленим *сакрального значення*.

Навпаки, два сонцестояння й весняне рівнодення були *сакральними вузлами*. Зимове сонцестояння відзначалося у Західній Європі язичниками і першими християнами (вчорашніми язичниками) буйними й шумними пировищами і всенародними гулянками *як початок нового літа і нового життя на землі* принаймні до VII ст. У східних слов'ян – значно довше: рештки язичництва почасти «розчиняються» у православ'ї в XIV–XVI ст., але не зникають, набуваючи форми двовір'я.

Дні зимового сонцестояння були сакральним пунктом ініціації в багатьох культурах ще від неоліту. Так, грудневе сонцестояння 5508 року до н.е. – день народження арійського бога Мітри, у стародавньому Єгипті – бога Гора, потім Зевса (давня Греція). На цей же солярний пункт припадає й народження Ісуса Христа (Канигін, 2006, с. 180). Збіг цього сакрального пункту в багатьох, навіть віддалених народів свідчить про *обмін* сакральними символами між жерцями-волхвами різних культур, допоки вони перебували у зв'язках трансцендентного порядку. «Нехай тільки не роблять звідси висновків, – писав Р. Генон, – що символічна форма підходить лише для простого народу: правильним буде скоріш протилежне, або, краще сказати, вона однаково позитивна для всіх, тому що кожному допомагає зрозуміти більш чи менш повно, більш чи менш глибоко явлену нею істину – у згоді з мірою його власних інтелектуальних можливостей. Ось чому найвищі істини, які неможливо було б висловити й передати ніяким іншим способом, виявляються до певної міри доступними передачі, бувши, так би мовити, вбрані у символи; ці вбрання, безперечно, приховують їх від багатьох, але і являть їх в повному блискі очам тих, хто вміє бачити» (Генон, 2002, с. 130). Особливе значення зимового сонцестояння як точки *входження* в сакральну традицію пояснюється тим, що сонце «наблизившись до свого мінімуму [...], незворотно починає знову рости; ось чому літнє сонцестояння позначає початок *низхідної* половини [року], а зимове сонцестояння, навпаки, початок *висхідної*» (с. 131).

Відзначення *Нового року* не мало стосунку до *солярного* циклу – до речі, як і зараз до християнського Різдва. Християнство зберегло властиве язичництву протиставлення *сакрального* (Сонцестояння як Різдво Христове) та *мирського* (профанного – Новий рік). Про відповідні образні ряди в розвитку мислення та уяви говорив Й. Гейзінга: «Для науки про культуру важливо зрозуміти, що саме означають ці образні втілення у свідомості народів, яку вони формують і підтримують на високому рівні (*hooghouden*)» (Хейзінга, 1992, с. 156).

Обрядовий фольклор, що виник як засіб *опредмечення* світу за посередництвом магії, був водночас первісною філософією, засобом пояснення світобудови та методом включення людського духу і волі в космічні сфери. Обрядові наспіви є *символами й знаками* світобачення та *звуковим упорядкуванням* суспільних стосунків. Щодо пісенних текстів, то вони також мали в неоліті та десь до доби Середньовіччя сакральний смисл. Але з прийняттям християнства вони

десакралізувалися. З падінням язичництва тексти і обряди поступово втрачали колишній священний смисл і набували розважального спрямування.

Обрядові пісні й традиції лише при естетичному ставленні проста й зрозуміла річ. В обрядових традиціях і піснях ховається величезний терен езотеричних загадок. Але вже зараз є усі підстави ступити на це поле і розглядати обрядовий фольклор як *історичний код*, схованку психологічної та історичної інформації, яка за обширом і вагою не поступається напрацюванням археології. Однак, на відміну від археології, яка має справу переважно з матеріальними *рештками*, в сховищах духовної світової традиційної культури збережено живі музичні форми. Їх *ритмоструктура* спирається на *логічні фігури* мислення, за допомогою яких в неоліті формувалася відповідна жанровість і *функційність*. За допомогою простежування історичних стадій становлення логічних фігур мислення стає реальною *хронологізація* фольклорної музики.

На початку ХХ ст. етномузиколог Є. Гіппіус пояснював стійкість типів обрядової музики тим, що *їх музична формульність* функційно схожа на *заговор*: «Наспів – зкристалізована у відповідних межах певна формула (достатньо збігається з формулою заговору). Ця формула наспіву являє собою відкарбований пластичний музичний образ, цілком самостійний, тобто він не виходить поза межі музичних засобів виразності» (цит. за Эвальд, 1979, с. 35). Йдеться про те, що композиційна самодостатність наспівів-формул не потребує формотворчої участі слова чи танцю, як це попередньо було в палеоліті – на зорі виникнення мистецтва.

Є. Гіппіус вказав на магічно-ритуальні аналогії між *заговорами* та *обрядовими наспівами*. І пояснював причину стійкості *формул* – як словесних, так і музичних – *їх магічним призначенням*: «Оскільки основною властивістю музики, що перебуває у сфері "суспільного споживання", є безперервна мінливість – така кристалізація [типів обрядових наспівів] може бути пояснена винятково наслідком магічної функції» (цит. за Эвальд, 1979, с. 35).

Висновки

Від епохи неолітичних вірувань збереглися живі свідчення зв'язків між фазами сонячного циклу, землеробською практикою, віруваннями та музично-поетичними формами обрядових наспівів. Серед них за структурною тривкістю одне з перших місць належить *наспівам*. Священні *ритуальні тексти* значною мірою втрачено. Типові ритмоформи сакральних *наспівів*, навпаки, зберегли ритмічну структуру та виконавські форми до наших днів (наприклад, діалогізм в купальських чи весільних піснях). За тисячі років в обрядових піснях змінилася насамперед *мелодика* – як найбільш лабільний компонент музики. З бігом часу колишня пливка мовно-музична речитативність займала все менше й менше місце в *музичних ладах*, які дедали (як і ритміка) структурувалися і прибирали вигляд *звукорядів*. А відношення між *устоями* та *неустоями* набули невластивої мові висотної та ритмічної *визначеності*.

Типи наспівів *символічно* пов'язані з певними обрядами й часом їх виконання. А за цим усім стоїть звичаєва магія. Творцями її були духовні провидці (в езотеричних сферах) та вожді-волхви життя родового суспільства. Обрядові співи обслуго-

ували, починаючи від землеробського неоліту і далі до доби Середньовіччя, шість визначальних у житті суспільства потреб: три календарно-землеробських (два сонцестояння і весняне рівнодення) і три родинних (весілля, народини, смерть).

Стійкість обрядових дій протягом тисячоліть, що властива усім релігіям (і язичництву також), обумовлена найперше впливом *сакральності*. Але сакральність діє не на розум, а на *почуття*. Задля її ствердження і було опрацьовано *магію круговерті* землеробського року та *лінійного руху* людського життя (від коліски до могили). Щоб закріпити у свідомості роду (племені) *через магію* закони річного аграрного циклу, волхви-жерці інтуїтивно опрацювали досконалу музичну систему *пізнавальних знаків*: зими, весни, літа. Те ж поширюється і на родинні обряди. Власне обрядові наспіви мають чітко *визначені ритмічні структури*, які асоціюються з певною порою року, з родинними подіями.

Список бібліографічних посилань

- Вернадский, В. И. (1981). *Избранные труды по истории науки*. Наука.
 Генон, Р. (2002). *Символы священной науки*. Беловодье.
 Канигін, Ю. (2006). *Шлях аріїв*. А.С.К.
 Квитка, К. В. (1971). *Избранные труды* (Т. 1). Советский композитор.
 Колесса, Ф. (1938). Народні пісні з Підкарпатської Русі (мелодії й тексти). В А. Волошин, І. Панькевич, & В. Бірчак (Ред.), *Науковий збірник товариства «Просвіта» в Ужгороді* (Річник XIII-XIV, с. 49-149). Друкарня О. О. Василян в Ужгороді.
 Колесса, Ф. (1970). *Музикознавчі праці*. Наукова думка.
 Малиновский, Б. (2004). *Избранное: Динамика культуры*. РОССПЭН.
 Тейяр де Шарден, П. (1987). *Феномен человека*. Наука.
 Хейзинга, Й. (1992). *Homoludens. В тени завтрашнего дня*. Прогресс.
 Шопенгауэр, А. (1992). *Избранные произведения*. Просвещение.
 Эвальд, З. В. (1979). *Песни белорусского Полесья*. Советский композитор.

References

- Evald, Z. (1979). *Pesni belorusskogo Poles'ya* [Songs of Belarusian Polissya]. Sovetskii kompozitor [in Russian].
 Guénon, R. (2002). *Simvoly svyashchennoi nauki* [Symbols of sacred science]. Belovod'e [in Russian].
 Huizinga, J. (1992). *Homoludens. V teni zavtrashnego dnya* [Homoludens. In the shadow of tomorrow]. Progress [in Russian].
 Kanyhin, Yu. (2006). *Shliakh ariiv* [The path of the Aryans]. A.S.K. [in Ukrainian].
 Kolessa, F. (1938). *Narodni pisni z Pidkarpatskoi Rusy (melodii y teksty)* [Folk songs from Subcarpathian Rus (melodies and lyrics)]. In A. Voloshyn, I. Pankevych, & V. Birchak (Eds.), *Naukovyi zbirnyk tovarystva "Prosvita" v Uzhhorodi* (Richnyk XIII-XIV, pp. 49-149). Drukarnia O. O. Vasyliian v Uzhhorodi [in Ukrainian].
 Kolessa, F. 1970). *Muzykoznavchi pratsi* [Musicological works]. Naukova dumka [in Ukrainian].
 Kvitka, K. (1971). *Izbrannye trudy* [Selected works] (Vol. 1). Sovetskii kompozitor [in Russian].

- Malinowski, B. (2004). *Izbrannoe: Dinamika kul'tury* [Selected: Dynamics of culture]. ROSSPEN [in Russian].
- Schopenhauer, A. (1992). *Izbrannye proizvedeniya* [Selected works]. Prosveshchenie [in Russian].
- Teilhard de Chardin, P. (1987). *Fenomen cheloveka* [The human phenomenon]. Nauka [in Russian].
- Vernadsky, V. (1981). *Izbrannye trudy po istorii nauki* [Selected works on the history of science]. Nauka [in Russian].

SACRED FOUNDATIONS OF FOLK SONG ART

Anatolii Ivanytskyi

Doctor of Arts, Professor, Associate Member;
 ORCID: 0000-0002-1991-5679; e-mail: zhurnalist@ukr.net
 National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract

The purpose of the research is to determine the influence on the spontaneous and creative formation of song symbolism (in particular, musical-typological), which took place through instincts. **The research methodology** uses scientific methods to emphasise that folklore is an extremely complex and much more difficult system to be systematized than literature and music. Therefore, the criteria of genre classification of written works to folklore can be used in part, aware of their conditionality. In folklore, which is the bearer of the pre-written experience of mankind, in addition to mental formative and aesthetic achievements, biological instincts are also reflected. Instincts influenced the intuitive and creative formation of song symbolism (in particular, musical and typological). **The scientific novelty of the research** is that it emphasizes the folklore to be a legacy of the Neolithic worldview (phenomena: magical, religious, organizational and social, legal – like a wedding). For several thousand years under the influence of historical circumstances, and then Christianity in the Neolithic and folklore heritage has undergone significant distortions. The most significant changes have affected the vocabulary of lyrics and melodies of songs: they are the least stable components of the song in the race of time. Much less time affected the rites, beliefs and especially musical forms of songs. The rhythmic structure of musical forms has been preserved the most, as well as the compositional structure of song texts, which is always organically combined with musical rhythmic. **Conclusions.** The stability of ritual actions over the millennia, which is inherent in all religions (and paganism as well), is due primarily to the influence of sacredness. But sacredness does not affect the mind, but the senses. In order to assert it, the magic of the cycle of the agricultural year and the linear movement of human life (from the cradle to the grave) was worked out. To consolidate in the minds of the genus (tribe) through magic the laws of the annual agrarian cycle, the Magi-priests intuitively developed a perfect musical system of cognitive signs: winter, spring, and summer. The same applies to family rites. In fact, ritual melodies have clearly defined rhythmic structures that are associated with a certain time of year, with family events.

Keywords: folklore; biological instincts; song; symbolics; ritual; family; esoteric

This is an open access journal and all published articles are licensed under a Creative Commons «Attribution» 4.0.